

Berichten

Buitenland

voor de Nederlandse agribusiness, jaargang 40, nummer 6, juni 2014

Aquacultuur in Turkije

Colofon

Berichten Buitenland is bestemd voor het Nederlandse agrarische bedrijfsleven en is een uitgave van de directie Europees Landbouwbeleid en Voedselzekerheid van het ministerie Economische Zaken, Landbouw & Innovatie. Het doel is informatieverstrekking over relevante ontwikkelingen op agrarisch handelsgebied, buitenlandse markten, handelsbemiddeling enzovoort. De landbouwafdelingen in het buitenland dragen in sterke mate bij aan de berichtgeving in dit blad.

Er wordt gedrukt op een chloorarme papiersoort, in een inktbesparend FM-raster. Er wordt verzonden in recyclebare sealbags.

Uitgever

Ministerie van Economische Zaken

Redactieadres

Redactie Berichten Buitenland
T.a.v. Sabine Hoff
Postbus 20401, 2500 EK Den Haag
Tel. +31 (0)70 378 52 59
E-mail s.h.hoff@minez.nl
www: rijksoverheid.nl/berichtenbuitenland

Informatie en abonnementen

Voor informatie over artikelen of een (gratis) abonnement kunt u contact opnemen met Elma Verboom.
Tel.: +31 (0)70 378 41 62
Fax: +31 (0)70 378 61 23
E-mail: e.verboom@minez.nl

Berichten Buitenland online:

www.rijksoverheid.nl/berichtenbuitenland

Realisatie

JackieWorks/geschreven * gedrukt

Aan dit nummer (en de special) werkten mee:

Mehmet Cevikoglu, Daphne Dernison, Martijn Homan, Hans van der Lee, Martin Olde Monnikhof, Joost Oorthuizen, Marinus Overheul, Jacqueline Rogers, Reinder Schaap, Patricia de Vries-van Loon, Bart Vrolijk, Maarten Wegen, Tineke Zwitter

Opmaak

Optima Forma bv, Voorburg

Druk

OBT bv, Den Haag
ISSN 0920 - 0975

De informatie, meningen en opinies in dit blad worden naar voren gebracht buiten verantwoordelijkheid van het Ministerie van Economische Zaken.

Het overnemen of vermenigvuldigen van artikelen uit dit blad is alleen toegestaan onder vermelding als volgt: Berichten Buitenland, [maand/jaar], [pagina's].

Inhoudsopgave

Korte berichten	3
Köszönöm szépen	8
Kort graag...	11
Aquacultuur in Turkije	13
Uit onverwachte hoek	16
Column	17
De Braziliaanse zuivelsector	18
Exportise	21
Naoogst	22
Grensverleggers	25
Activiteitenkalender 2014	26

Korte berichten

AFRIKA

Mozambique/Zuid-Afrika

Landbouwzaken Pretoria

In samenwerking met de landbouwraad heeft het Zuid-Afrikaanse AquaEco een marktanalyse geschreven over de aquacultuursector in Mozambique. Ook een rapport over de tuinbouw- en de aardappelsector in Mozambique is nu beschikbaar. Beide geven inzicht in de ontwikkelingen en mogelijkheden voor de Nederlandse ondernemers in deze sectoren in Mozambique. De rapporten zijn via *pre-Inv@minbuza.nl* gratis verkrijgbaar. Via de website <http://southafrica.nlembassy.org> zijn ook de eerdere marktrapporten op te vragen over de agro- en foodsector in Zuid-Afrika, Angola en Mozambique.

AMERIKA

Brazilië

Landbouwzaken Brasília

Rapport climate-smart agriculture

Het rapport Overview on climate-smart agriculture is opgesteld in opdracht van de Nederlandse ambassade in Brasília. In haar onderzoek geeft Marije Hoogendoorn, student van Wageningen UR, (aanzetten tot) antwoorden op vragen over klimaatverandering in relatie tot landbouw in Brazilië. Het rapport is te downloaden op <http://brazilie.nlambassade.org>.

Mexico

Landbouwzaken Mexico-Stad

Tweede roadshow MexiCultura

Van 12-14 mei voltrok zich de tweede roadshow van het Nederlandse tuinbouwconsortium MexiCultura en de Mexicaanse brancheorganisatie AMHPAC. Beide organisaties tekenden vorig jaar een samenwerkingsovereenkomst. Het doel van MexiCultura is het assisteren van Mexicaanse producenten bij het ontwikkelen van beschermde teelt. De roadshow omvatte drie technische seminars, in Guadalajara, Irapuato and Queretaro. Belangrijke onderwerpen waren nieuwe markten, de promotie van Mexicaanse producten, geïntegreerde naogst verwerking, verpakking en traceerbaarheid, klimaatbeheersing en irrigatie. Daarnaast werden twee projecten voor tomatenteelt bezocht. De derde roadshow zal in augustus plaatsvinden in de Mexicaanse deelstaat Baja California.

Deelname VIV Europe

Een delegatie van de National Poultry Union of Mexico (UNA) bezoekt Nederland in mei voor een programma over innovaties en ontwikkelingen in de pluimveesector en productieketen, evenals een bezoek aan VIV Europe 2014. Onderdeel was ook een ontmoeting met het Nederlandse consortium AgriMexico, bestaande uit Nederlandse agribusinessondernemingen met interesse in Mexico.

EUROPESE UNIE

België

Landbouwzaken Brussel

Op weg naar 50% minder antibiotica De veehouderij in België gaat de toekomst in met het vooruitzicht van de helft minder antibiotica. Het kenniscentrum AMCRA heeft een tienpuntenplan opgesteld voor een rationeel antibioticumbeleid in de diergeneeskunde. De geplande reductie: halvering van het algemeen gebruik van antibiotica en een 75% lager gebruik van de meest kritieke antibiotica. Dierenartsen, landbouworganisaties, mengvoederfabrikanten, de farmaceutische sector en de wetenschappelijke wereld staan achter het plan.

Bulgarije

Landbouwzaken Boekarest

Toename varkensstapel

Het aantal in Bulgaarse ondernemingen gemeste varkens nam in 2013 met 10,4% toe, tot 586.400. Van 2012 op 2013 was er nog een daling van circa 13%. Ten opzichte van 2012 is het aantal landbouwbedrijven waar varkens worden gemest, verdubbeld. Dit betreft vooral kleine ondernemingen tot negen dieren, die voor eigen consumptie produceren en geen noemenswaardige invloed hebben op de markt voor varkensvlees. Desondanks blijft de Bulgaarse varkenshouderij een sterk geconcentreerde sector, waarbij ruim 75% van alle varkens op boerderijen met 1000 of meer dieren wordt gemest. De totale varkensvleesproductie bedroeg in 2013 ruim 71.500 ton. Bulgaren eten slechts acht kilo varkensvlees per persoon per jaar. De binnenlandse productie is echter niet voldoende om in de vraag te voorzien. De invoer van varkensvlees en spek kwam in de afgelopen jaren volledig uit de EU. De grootste hoeveelheden worden geleverd vanuit Spanje (26.000 ton) en Duitsland (22.000 ton), gevolgd door Frankrijk en België.

Frankrijk

Landbouwzaken Parijs

Ketenintegratie InVivo

Het coöperatieve concern InVivo, Frankrijk's grootste graanexporteur, heeft nieuwe ambities op de consumentenmarkt. Hiermee wil het concern extra toegevoegde waarde creëren voor zijn leden. Ketenintegratie staat centraal in het strategisch plan. InVivo kent een jaaromzet van € 6 miljard en is als aan- en verkoopcoöperatie vooral bekend als handelaar in graan, zaden, agro-equipment, diervoeding en -gezondheid, en om zijn tuinketen Gamm Vert. InVivo opent binnenkort de eerste van 250 coöperatieve supermarktwinkels voor 'versproducten uit de omgeving'.

Hongarije

Landbouwzaken Boedapest

Vleeschandaal

NEBIH, de Hongaarse Voedsel en Warenautoriteit heeft bekendgemaakt dat in acht producten van de kalkoenvleesverwerker MAR-NE-VALL weinig tot geen kalkoenvlees te vinden was. In een van de producten werd zelfs helemaal geen kalkoenvlees gevonden: 99,6% was kippenvlees en 0,4% rundvlees. Bij het bedrijf werd tevens twee ton vlees gevonden waarvan de afkomst onbekend was. Het bedrijf verkoopt zijn producten vooral op de Hongaarse markt.

Italië

Landbouwwaken Rome

Workshop en matchmaking visserij

Op 14 en 15 oktober 2014 organiseren de Nederlandse ambassade in Rome en het Visbureau in Verona een workshop & b2b matchmaking voor de visserij. Het doel is om Nederlandse ondernemers uit de visserij, toelevering en verwerking in contact te brengen met potentiële Italiaanse zakenpartners. Bewerkte visproducten vormen de tweede belangrijkste productgroep van de agrovoedingsmiddelen die Italië uit Nederland importeert. Italië kent ook een substantiële import uit Nederland van schol en andere Noordzeevis.

Groei schapenbestand

Het aantal schapen in Hongarije is in 2013 met 53.000 toegenomen en bedraagt nu 1,2 miljoen dieren. Daarbinnen nam het ooiënbestand met 24.000 stuks toe; dit bedraagt nu 889.000. 87% van het schapenbestand is in eigendom van kleine en zelfstandige boeren. De Hongaarse overheid hecht groot belang aan het behoud en versterking van de schapenhouderij. Die speelt een rol bij de realisatie van de doelstellingen in het plattelandsbeleid. Zij ondersteunt de sector onder andere met een nationale ooiënpremie van € 100.000 per jaar en een de minimis subsidiebudget van circa € 7 miljoen.

Oostenrijk

Landbouwwaken Boedapest

Ontwikkeling landbouwsector

Bij toetreding van Oostenrijk tot de Europese Unie in 1995 telde het land nog 239.100 land- en bosbouwbedrijven. Inmiddels waren dit er in 2013 volgens de laatste landbouwtelling nog 167.500. Dit betekent een daling van 30% ofwel 71.600. De daling neemt wel af, ten opzichte van de vorige landbouwtelling in 2010 is de daling 3%.

Hoewel de Oostenrijkse landbouw zich kenmerkt door kleinschaligheid, vind ook hier de trend naar grootschaligheid plaats: bedroeg de gemiddelde omvang in 1995 nog 31,8 hectare, is die inmiddels gegroeid tot 43,5 hectare. Ook in de veehouderij vindt de trend naar schaalvergroting plaats: in 1995 waren er gemiddeld 20 runderen per bedrijf, inmiddels is dit toegenomen tot 29. Sterker is de trend tot schaalvergroting in de varkenshouderij, hier vond een verdriedubbeling van de veestapel per bedrijf plaats: van 35 naar gemiddeld 102 dieren.

Onveranderd blijft het belang van familiebedrijven in Oostenrijk; land- en bosbouwbedrijven worden voornamelijk gerund door families.

Portugal

Landbouwwaken Madrid

Nieuw 'bevoegdheidscentrum' tomaat

Portugal heeft er sinds kort een nieuw bevoegdheidscentrum voor de tomaat bij. Het doel van dit centrum is om de productiekosten per hectare in deze sector met 10% te verminderen en eveneens met 10% het tomatenseizoen te vergroten. Portugal wil zo wereldwijd de tweede plaats behouden wat betreft de productie in de tomatensector. Het land staat wereldwijd op de vierde plaats als exporteur van verwerkte tomaat na China, Verenigde Staten en Italië. De bedoeling is om dit soort centra ook op te richten voor andere sectoren zoals de honing-, fruit-, (glas) tuinbouw-, melk- en vleessector. Deze centra worden gevormd door bedrijven, onderzoeksinstituten, universiteiten, laboratoria, producentenorganisaties en lokale overheden, met als gezamenlijke doel projecten te ontwikkelen die de sector dynamisch maken.

Pijnboompitten

Na kastanjes zijn pijnboompitten de gedroogde vruchten die het meest geëxporteerd worden vanuit Portugal. De export bedroeg 364 ton, waarvan 96% naar Spanje en Italië. De gemiddelde exportwaarde van de afgelopen vijf jaar bedroeg € 14,4 miljoen. In 2013

vertegenwoordigden de pijnbomen 6% van de nationale bosbouw met bijna 176.000 hectare. De pijnboompit, erg in trek tijdens de feestdagen (voornamelijk kerst), is een product dat gedurende de rest van het jaar niet vaak gekocht wordt door de Portugese consumenten. In 2013-'14 bedroeg de prijs per kilo € 45, een verhoging van 14% in vergelijking met voorgaande jaren.

Roemenië

Landbouwwzaken Boekarest

Melksector

De aankoop van hoogwaardig melkvee en het opnieuw uitvinden van collectieven vormen de oplossing van Roemeense melkveehouders om de onbalans tussen de boeren- en consumentenprijs van melk teniet te doen. Melkveehouders betichtten verwerkers regelmatig van gezamenlijk optrekken om de ex farm prijs van rauwe melk te drukken; dit leidde ertoe dat de Roemeense mededingingsautoriteit in 2013 een onderzoek startte. De grote retailers verkopen melk voor ongeveer 1 € per liter; kruideniers vragen € 1,40 à 1,50; maar de boeren ontvangen tussen de 22 en 37 cent, afhankelijk van hoeveelheid en kwaliteit. Probleem is ook de onbalans tussen winter- en zomermelk; vooral de kleinschalige melkveehouderij maakt gebruik van collectieve zomerbeweidings met aanzienlijk hogere melkgiften. De kostprijs van ruwe melk in Roemenië is lager dan die in Polen. Nederland heeft via de Topsector Agrifood samen met het Roemeense ministerie van landbouw een ontwikkelingsplan voor de middelgrote melkveehouderij (25-100 koeien) opgesteld. Voor de verdere uitvoering hiervan is inmiddels een PPS-voorstel ingediend.

App handelsinformatie

De Nederlandse ambassade in Boekarest heeft een app ontwikkeld voor economische informatie over Roemenië. De app biedt recente informatie over economische ontwikkelingen en mogelijkheden. Het is vooral gericht op Nederlandse ondernemers. De naam van de app is NL-RO Trade.

Nieuwe oogst tarwe

De tarweoogst die medio juli plaatsvindt, wordt aangeboden voor ongeveer € 192 per ton; er zal volgens schatting van de Europese Commissie net als vorig jaar ongeveer 7,4 miljoen ton worden geoogst. Daarna gaat de prijs naar verwachting zakken als gevolg van goede oogsten in het gebied rond de Zwarte Zee, maar ook wereldwijd. Roemenië zal vanwege haar vroege oogst met name proberen te profiteren van de export vóór de jaarwisseling; vorig jaar realiseerde ze 86% van haar export in deze periode. Van de totale oogst zal 3,6 miljoen ton beschikbaar zijn voor export. De meeste EU-landen alsmede de Verenigde Staten, Rusland en Oekraïne verwachten goede oogsten, waardoor de top vier producenten aan het eind van seizoen 2014-'15 voorraden hebben die 10 % hoger liggen dan het voorgaande jaar; dit zal de prijzen onder druk zetten.

Spanje

Landbouwwzaken Madrid

Etnische keuken

Terwijl de consumptie van veel producten heeft geleden onder de crisis, blijft de verkoop van etnische voedingsmiddelen stijgen onder Spaanse consumenten. Zo namen in 2013 Aziatisch en Mexicaans eten beide opnieuw in verkoop toe. Daaruit blijkt dat het niet om een modegril gaat. Volgens gegevens van consultant IRI bereikte de totale markt voor Mexicaanse gerechten een omvang van 13.824 ton, met een waarde van € 74 miljoen; een stijging van bijna 6% in volume en 4,2% in waarde. Een groot deel van de toename van Mexicaans eten in 2013 is te danken aan de sterke stijging (52,7%) in nachos. De Aziatische markt voor levensmiddelen op basis van rijst en pasta blijft ook stijgen, in volume 1,1% en in waarde 3,4% in waarde, een vertraagde groei in vergelijking met de stijging van ongeveer 20% in 2012. Aan de andere kant van de balans staat de verkoop van kebab, die de afgelopen jaren zo'n goede ontvangst had in de foodservicemarkt. Het vinden van een plek binnen de grootwinkelbedrijven is echter mislukt.

Verenigd Koninkrijk
Landbouwzaken Londen

Rol van suiker in obesitas

Tesco, de grootste Britse supermarktketen, heeft zijn leveranciers verzocht op korte termijn alle toegevoegde suikers uit kinderfrisdrank te verwijderen. Het initiatief van Tesco komt voort uit een samenwerking met de campagnegroep Action on Sugar. De artsen en wetenschappers van deze groep beweren dat de consument niets zal merken van de geleidelijke verlaging, terwijl het een effectieve aanpak van obesitas is. Deze maand is ook een motie in het Britse parlement aangenomen voor de behandeling van een nieuw wetsvoorstel, de Food Labelling for Sugar Content Bill. Voorstanders van dit wetsvoorstel willen dat het suikergehalte voortaan door middel van afbeeldingen van theelepels op de voorkant van de verpakking wordt vermeld.

Chinees importverbod voor Britse kaas

China heeft met ingang van 1 mei een tijdelijk importverbod op Britse kaas ingesteld. Aanleiding is de inspectie van een Britse kaasmaker tijdens een Europa-wijde audit door China. De desbetreffende kaasmaker exporteert zelf geen kaas naar China, maar de inspecteurs waren volgens de BBC geschokt door het gebrek aan onderhoud, slechte omstandigheden van opslag en luchtontsmetting, en de transporttemperaturen. Het importverbod geldt alleen voor kaas die ná 1 mei is geproduceerd. China importeert jaarlijks 11,5 ton Britse kaas. Dat is minder dan 1% van de totale Britse kaasexport buiten de EU. Maar de Chinese markt groeit hard.

Landbouwfdeling Boedapest sluit deuren per 1 september

Köszönöm szépen

Heel erg bedankt voor de samenwerking en het vertrouwen. De landbouwfdeling Boedapest sluit op 1 september 2014 na 22 jaar haar deuren. De afdeling positioneerde mede Nederland in de regio, faciliteerde Nederlandse ondernemers bij het betreden van de markt, ondersteunde Hongaarse instanties met kennis en ervaring, en rapporteerde over Hongaarse landbouwpolitiek en landbouwontwikkelingen.

Hoeveel contacten en handelsrelaties met ondersteuning van de landbouwfdeling zijn ontstaan, is niet bijgehouden. Maar zeker is dat bedrijven over en weer profiteren van de jarenlange inzet. Hongarije heeft vanwege haar gunstige ligging altijd een sterke focus gehad op landbouw. Sinds de totstandkoming van het Trianon-verdrag, waarmee het huidige Hongarije na de Eerste Wereldoorlog zijn vorm kreeg, bedroeg de landbouwproductie maar liefst 500% meer dan het land zelf nodig had. Logisch dus dat Nederland als landbouw-grootmacht in 1992 besloot tot de oprichting van een landbouwfdeling in Hongarije.

Landbouwrap Martijn Homan kijkt samen met 'zijn' steunpilaren László Iványi en Daphne Dumon terug op de afgelopen 22 jaar. Wat zijn de mooiste resultaten waar je op terugkijkt? Iványi: "Zonder meer de introductie van een identificatie- en registratiesysteem in de veehouderij. Op initiatief van het Hongaarse ministerie van Landbouw en de stamboekorganisaties in Hongarije en Nederland zijn we in de jaren 90 gezamenlijk een project gestart voor de opzet en implementatie van een I&R-systeem in Hongarije. Het systeem vormt nu nog steeds de basis voor het huidige systeem, waar zowel Nederlandse als Hongaarse veehouders nog steeds van profiteren.

1992-2014, landbouwfdeling Boedapest: een dynamisch werkgebied

De landbouwfdeling werd in 1992 opgericht. Net als Hongarije kende de afdeling een turbulente geschiedenis qua omvang, inspelend op politieke en landbouwontwikkelingen van het moment, en stond het aan de basis van nieuwe landbouwfdelingen in de regio. Bij de oprichting bestond het werkgebied uit Hongarije, Roemenië en Bulgarije. In 1998 gingen Roemenië en Bulgarije zelfstandig verder en werden Kroatië, Servië, Bosnië en Macedonië aan het werkgebied toegevoegd. Na sluiting van de landbouwfdeling Wenen werden in 2004 ook Oostenrijk en Slovenië toegevoegd. In 2005 kreeg het huidige werkgebied vorm: Hongarije, Oostenrijk en Slovenië. Van 1999-2010 werd de afdeling versterkt met een drietal veterinaire raden, die de nieuwe lidstaten ondersteunden met veterinaire aangelegenheden. Vanaf september 2014 worden de huidige werkgebieden van de landbouwfdelingen Warschau en Boedapest samengevoegd tot Polen, Slowakije, Hongarije en Oostenrijk, met als standplaats Warschau.

Martijn Homan start als per 1 september a.s. als landbouwrap in Warschau. Als gevolg van het nieuwe werkgebied, waartoe ook Hongarije behoort, blijft hij aanspreekpunt en actief betrokken bij landbouwontwikkelingen in Hongarije.

Een ander project waar ik met veel plezier op terugkijk, is een appelproject in de buurt van het Balatonmeer. Dit PSO-project vormde in feite een startpunt voor de modernisering van de Hongaarse appelteelt en introduceerde het gebruik van laagstambomen in Hongarije. Daarnaast hebben we bijgedragen aan vele andere projecten, waarbij kwaliteitsverbetering van de productie vaak een belangrijk aspect vormde. Mede dankzij dit soort gezamenlijke projecten heeft Nederland in de Hongaarse landbouwsector een goed imago."

Dumon: "Mijn periode op de afdeling is natuurlijk korter dan die van László, maar zelf heb ik mooie herinneringen aan het eerste EU-voorzitterschap van Hongarije in 2011. We hebben in die periode veel delegaties ontvangen, waaronder toenmalig staatssecretaris Henk Bleker. Tevens kijk ik met plezier terug op de vele conferenties die we georganiseerd

hebben, bijvoorbeeld over de groene stad of zoals recentelijk een regionaal bezoek voor de varkenshouderij, waarbij we nauw samenwerkten met de collega's uit Boekarest en Belgrado.

Gemiste kansen?

Mooi, deze resultaten. Maar waar liggen de kansen die Nederland en Hongarije gemist hebben in de afgelopen periode? Iványi: "Qua afzet is Hongarije voor Nederland een 'reservemarkt', de omvang is te klein en de taal te moeilijk. Dat is jammer, want er lagen zeker mogelijkheden voor de afzet van verwerkte producten. Veel van deze posities zijn nu ingenomen door Oostenrijkse en Duitse bedrijven. Ook zien we steeds meer Poolse producten op de markt verschijnen.

Ten aanzien van primaire productie blijft Hongarije bijzonder interessant. Het land kent een groot akkerbouwareaal, heeft ruim 5,8 miljoen hectare landbouwgrond en een afnemende veestapel. Het kent uitstekende productiefactoren: vruchtbare grond, veel zonuren, veel (milieu)ruimte en een lage ziektedruk als gevolg van de geografische spreiding van bedrijven. Ook is er een groter draagvlak voor veehouderij. Er lagen en liggen nog steeds legio kansen voor samenwerking, kennis, technologie en verbetering van de productie. Maar dit gaat niet vanzelf, Nederlanders bekijken zich regelmatig op de bedrijfscultuur en denken te klein. Een groot bedrijf is niet hetzelfde als een familiebedrijf in Nederland. Dat vraagt aanwezigheid, capaciteiten op het gebied van management en aansturing, en doorzettingsvermogen. We hebben veel Nederlandse pioniers zien komen in de afgelopen 22 jaar, er zijn er maar enkele echt geslaagd."

In de afgelopen 22 jaar is er veel gebeurd in de landbouwsector, wat heeft dit betekend voor de werkzaamheden?

Iványi: "Aanvankelijk werd vooral projectmatig gewerkt, na de omwenteling kwamen er veel handelsvragen binnen en wilden diverse bedrijven en organisaties projecten starten in Hongarije. Met het oog op de EU-toetreding kregen aanpassing van Hongaarse instituties en regelgeving aan Europese eisen veel aandacht, waarna na de toetreding in 2004 beleidsmatige en politieke aspecten een belangrijkere rol kregen."

Welke tips willen jullie meegeven aan Nederlandse bedrijven, nu zij geen direct beroep meer op jullie kunnen doen?

In koor: "Houd rekening met de taal en cultuur! Hongaars is een van de moeilijkste talen in de wereld, veel Hongaren spreken maar beperkt vreemde talen, veel informatie is alleen in het Hongaars beschikbaar. Daarnaast is de zakenmentaliteit in Hongarije anders, houd daar ook rekening mee.

De laatste jaren zien we vooral de behoefte aan kennis toenemen. Hongaarse bedrijven staan meer en meer open voor betaalde dienstverlening en kennis. Ook het traject voor afzet van het Nederlands mestoverschot lijkt perspectiefvol. Hongarije kent een structureel fosfaattekort en een afnemende veestapel."

Wat zijn jullie toekomstplannen?

Dumon: "Ik ben indertijd naar Hongarije gekomen om de taal te studeren, ik ben half Hongaars en opgegroeid in Nederland. Ik heb nog geen nieuwe baan, in mijn vrije tijd geef ik Nederlands- en Engelstalige rondleidingen in het kasteel van Gödöllő, een van de mooiste kastelen in Hongarije. Ik hoop daar nog vele Nederlandse gasten te mogen begroeten."

Iványi: "Ik wil verder met mijn hobby paardenfokkerij. Ik denk eraan hiervoor een eigen bedrijf op te zetten en zal zeker actief blijven in de paardenwereld. Gezien de Nederlandse positie in de paardenmarkt, zal ik dus zeker contact houden met Nederland."

Martijn Homan, Landbouwrapad Boedapest

Medewerkers 1992-2014

Landbouwraden

- Jo Geurten 1992-1993
- Marinus Overheul 1993-1996
- Jean Rummenie 1997-1998
- Dzsingisz Gabor 1998-2005
- Jelle Landstra 2005-2010
- Martijn Homan 2010-2014

Landbouwattaché(e)s

- Petra de Krijger 1996-1997
- Nicolette Koopman 2002-2003

Veterinaire Raden

- Ton Akkerman 1999-2001
- Jan Smak 2001-2004
- Alfred Braam 2004-2010

Agricultural Assistant

- László Iványi 1992-2014

Administratieve Medewerkers

- Angela Dammerman 1992-1993
- Helene Zwanenburg 1993
- Ilse Maessen 1993-1998
- Edith Oudt 1998-2003
- Jurriene Beihuisen 2003-2006
- Anja Leines 2005-2006
- Magda van Meegen 2006-2008
- Linda Nieuwenhoven 2009
- Edit Tökés 2009
- Daphne Dumon 2009-2014

Stagiair

- Arthur Kroon 1996

Rijkstrainees

- Lieke Boekhorst 2013

Kort graag...

11 vragen aan Anna Meyer, Hoofd landbouwsteunpunt München

Het ministerie van EZ heeft ruim 50 afdelingen in evenzoveel landen waar landbouwraden en -attaché(e)s actief zijn. Elke maand maken we kennis met een van onze verre landbouwmedewerkers.

1. Hoe bent u in dit werk terechtgekomen?

Geboren en opgegroeid ben ik in Ansbach, Noord-Beieren. Een deel van mijn familie komt uit de landbouw en deze typisch Zuid-Duitse boerderij wordt intussen door mijn neef geleid. De oorsprong van mijn fascinatie voor Nederland zijn de vele vakanties die ik er heb doorgebracht. Verder studeerde ik Nederland-Duitsland-studies in Münster en Nijmegen en regiomanagement aan de landbouwfaculteit van de hogeschool Weihenstephan/Triesdorf. Nederlandse en Duitse taalbeheersing, opleiding en achtergrond bleken de perfecte combinatie voor deze functie.

2. Wat zou iedereen moeten weten over uw werkgebied?

Zuid-Duitsland onderscheidt zich duidelijk van de rest van Duitsland. Landbouw wordt hier vaak als bijverdienste uitgeoefend en is kleinschalig, traditioneel en weinig gespecialiseerd. Consumenten hebben meer belangstelling voor regionale, biologische en duurzame producten en zijn meer gericht op Zuid-Europa, zoals Italië en Spanje. Nederland moet daarom bij de Zuid-Duitsers nog voor meer presentie zorgen om bekender te worden. Zuid-Duitsers moeten er nog van worden overtuigd dat ook Nederlandse producten lekker, vers en duurzaam zijn. Dit betekent dat je Zuid-Duitsland anders moet benaderen dan de rest van Duitsland. De grote trend naar regionale producten vergt creatieve oplossingen, bijvoorbeeld het ter plaatse verpakken van producten of meer samenwerking met lokale bedrijven.

3. Wanneer denkt u 'dit is een mooie dag'?

Als een project of actie goed heeft uitgepakt en de achterban, belanghebbenden of doelgroep tevreden zijn. Het is leuk om het resultaat van je werk te zien.

4. Wat is uw grootste bron van ergernis?

In München wordt vaak niet op fietsers gelet. Dat geldt voor automobilisten, maar ook voor voetgangers en dit kan snel gevaarlijk worden.

5. Voor wie heeft u bewondering?

Ik heb geen bepaald iemand als voorbeeld. Algemeen gesproken, bewonder ik mensen die zich niet laten intimideren en die zich inzetten voor een leven in vrijheid, vooral in regio's waar dat nog niet vanzelfsprekend is.

6. Welke sector laat hier absoluut kansen liggen?

In principe hebben alle sectoren kansen in Zuid-Duitsland. Voor veel Nederlandse bedrijven houdt Duitsland achter Noordrijn-Westfalen en Nedersaksen op, terwijl in Zuid-Duitsland veruit de grootste economische groei bestaat. Doordat duurzame en biologische producten vooral in Beieren en Baden-Württemberg gevraagd zijn, geven we hier extra aandacht aan. Daarom is Nederland volgend jaar in februari partnerland op de Biofach. Deze toonaangevende beurs voor biologische levensmiddelen is een uitstekende gelegenheid voor Nederland om zich als duurzaam en verantwoordelijk land te presenteren. Bovendien zijn we uitgenodigd om in 2015 gastland op het symposium Feines Essen & Trinken te worden. Hiervoor zijn we net bezig om geïnteresseerde bedrijven te vinden: zie ook Naoogst. In het najaar vindt een tuinbouwmissie naar Beieren plaats om de samenwerking op dit terrein te bevorderen. Kassen zijn er, maar de techniek is vaak verouderd.

7. Hoe staat het met duurzaam ondernemen?

Voor Zuid-Duitsland is duurzaam ondernemen vanzelfsprekend. Dat komt door de traditionele en kleinschalige structuur en komt terug in de gehele agroketen. Zoals gezegd is de vraag naar duurzame producten hier groter dan in de rest van Duitsland.

8. Wat kan er op uw werkterrein beslist beter?

In Zuid-Duitsland is Nederland als land met kwalitatief hoogwaardige, duurzame en goede producten nog niet bekend genoeg. Het vooroordeel heerst dat Nederland door zijn intensieve agrarische productie niet verantwoord met de grondstoffen omgaat. Ik zou het leuk vinden als deze perceptie bij de Zuid-Duitse consumenten zou kantelen. Ik heb er wel vertrouwen in dat dat gebeurt en wil er graag mijn steentje aan bijdragen.

9. Welk lokaal gerecht is uw favoriet?

Hier zijn vele lekkere gerechten. Ik vind vooral de Nürnberger Bratwurst en Käsespätzle lekker. Ik eet ook graag zoete gerechten als Kaiserschmarren of Apfelstrudel, die hier ook hoofdgerecht kunnen zijn. Dat is voor Nederlanders nog wennen.

10. Met wie zou u een avond op stap willen?

Het zou waarschijnlijk geen avond, maar een dagje zijn. Dan zou ik graag met een Senner op stap gaan. In Zuid-Duitsland wordt het rundvee tijdens de zomer naar de bergweiden gebracht en blijft daar. De Senner zorgen voor de dieren en verwerken de melk ter plaatse tot kaas en boter. Zij leven de hele zomer op de bergweiden onder heel eenvoudige omstandigheden. Ik zou het interessant vinden om te zien wat ze meemaken.

11. Wat is uw sleutelwoord voor de toekomst?

Stay tuned!

Overheid steunt expansie

Aquacultuur in Turkije

De strategische locatie, de interesse en steun van de Turkse overheid in aquacultuur, en de kansen voor uitbreiding van de binnenlandse en buitenlandse markten maken van Turkije een sterke speler binnen de mondiale aquacultuursector. Daarnaast bezit Turkije een unieke positie binnen de mondiale markt voor aquacultuur, aangezien het produceert, consumeert en exporteert.

De kustlijn van Turkije is 8333 km lang (kustlengte Nederland is 523 km) en daarnaast heeft het land de beschikking over circa 1,5 miljoen hectare aan meren en waterreservoirs. Bovendien beschikt Turkije over 33 rivieren met een totale lengte van 177.000 km. Turkije biedt dan ook veel kansen voor mariene aquacultuur en zoetwaterteelt.

In 1970 werd in Turkije gestart met de kweek van forellen en in 1985 begon men met de kweek van zeebrasem en zeebaars. Het laatste decennium schommelt de jaarlijkse totale visproductie in Turkije rond de 650.000 - 700.000 ton. Het aandeel aquacultuur hierbinnen is procentueel gestegen van 14% in 2000 tot 31% in 2012.

In tegenstelling tot de wilde vangst, is de aquacultuurproductie het afgelopen decennium dan ook aanzienlijk gegroeid. Dankzij een jaarlijkse productie van 225.000 ton aan gekweekte vis is Turkije inmiddels één van de belangrijkste visproducenten van Europa. Tegelijkertijd is Turkije momenteel de grootste producent van zeebaars en zeebrasem ter wereld, met een productie van 105.000 ton. De productie van beide vissoorten is vooral geconcentreerd aan de westkust van Turkije, in de provincies Izmir en Muğla. Met een productie van 120.000 ton per jaar is Turkije tevens Europees marktleider in de productie van zoetwaterforellen. De vooruitzichten zijn dat de productie van zeebaars, zeebrasem en forel de komende jaren zal groeien en hiermee in 2018 het absolute aantal gekweekte vis hoger zal zijn dan wilde gevangen vis.

Turkije heeft een gunstige ligging ten opzichte van belangrijke exportmarkten voor vis en visproducten. De belangrijkste exportlanden voor verse vis en ingevroren visproducten zijn Italië, het Verenigd Koninkrijk, Spanje, Nederland en Duitsland. Rusland en de landen in het Midden-Oosten zijn opkomende exportmarkten. In 2013 bedroeg de totale waarde van de visexport USD 565 miljoen.

Rijzende economische ster

De Turkse aquacultuursector wordt door de Turkse overheid gezien als een rising star voor de Turkse economie en men verwacht dat de bijdrage van de sector aan het bruto binnenlands product de komende jaren zal stijgen. De sector is goed voor ongeveer 25.000 arbeidsplaatsen. Het overheidsbeleid is erop gericht om de aquacultuurproductie en de export exponentieel te verhogen. Volgens de State Planning Organisation zal de aquacultuurproductie in het jaar 2023 600.000 ton moeten bedragen en de totale exportwaarde USD 1 miljard. Voor Turkije is 2023 een belangrijk jaar waarvoor allerlei politieke en economische doelen zijn gesteld. In dat jaar bestaat de Turkse republiek namelijk precies 100 jaar.

De economische groei van het afgelopen decennium heeft gezorgd voor hogere inkomens en een toename van de koopkracht. Hierdoor is ook de vraag naar vis gegroeid. De binnenlandse consumptie van vis in Turkije bedraagt momenteel rond de 8 kg per persoon per jaar (In NL 3,54 kg per persoon in 2011). De Turkse overheid streeft ernaar om de consumptie van vis en visproducten in 2023 per persoon te verhogen tot 18,4 kg per jaar. De groei zal voornamelijk gegenereerd kunnen worden door uitbreiding van verwerkte visproducten en waardecreatie. Dit wordt mede gestimuleerd door de verdergaande verstedelijking en de groei van de middenklasse. De groei van de markt voor kant-en-klare maaltijden wordt ook gestimuleerd door de verbeterde logistiek en infrastructuur in Turkije.

De groei van de productie is ook mogelijk gemaakt door toename van het aantal viskwekerijen. Volgens cijfers van MoFAL1 bestonden er in 2002 1245 viskwekerijen en in 2012 waren dat er al 2088. Over dezelfde periode is de productie toegenomen met ruim 25 procent. De zoetwaterteelt is doorgaans in handen van mkb-bedrijven en de mariene aquacultuur is in handen van grote ondernemingen, die met name zeebaars en zeebrasem produceren.

Eén van die grote ondernemingen betreft het bedrijf Çamlı Yem Besicilik, onderdeel van de Yaşar Holding. Hasan Girenes, de President van de Landbouw, Veeteelt en Visserij Groep van de Yaşar Holding laat weten dat er een trend gaande is binnen de Turkse aquacultuursector richting verticale integratie. Volgens de heer Girenes zijn de grote Turkse bedrijven uit de aquacultuursector volledig verticaal geïntegreerd, van juveniele broedhuizen (hatcheries) tot viskwekerijen en van visvoederinstallaties tot verwerkings- en verpakkingsinstallaties.

“Binnen de aquacultuursector in Turkije wordt gestreefd naar duurzaamheid. Technologische verbeteringen die worden ingevoerd binnen viskwekerijen zijn erop gericht om nadelige milieueffecten van de bedrijfsprocessen te minimaliseren. Continue monitoring van bedrijfsprocessen op alle niveaus zorgt voor productveiligheid en milieuvriendelijke productie. Verder zorgt het toenemend gebruik van geautomatiseerde voedersystemen in kwekerijen voor optimalisering van het visvoedergebruik en het stimuleert de productiviteit. Daarnaast zijn visgezondheid, farm management en kwaliteitstandaarden in Turkije verbeterd. Dit alles heeft ertoe geleid dat 25 procent van de geconsumeerde zeebaars en zeebrasem in Europa afkomstig is uit Turkije.”

Çamlı verkoopt zeebaars en zeebrasem en heeft in 2012 de vierde viskwekerij in bedrijf genomen. De productiecapaciteit van het bedrijf is hiermee gestegen tot ruim 8000 ton per jaar. Çamlı exporteert momenteel naar een twintigtal bestemmingen in Europa, de Verenigde Staten en het Midden-Oosten en de voornaamste exportmarkten zijn Italië, Spanje en Rusland. In 2013 exporteerde het bedrijf USD 20 miljoen aan visproducten. Naast Çamlı bestaat de lijst van grootste Turkse aquacultuurproducenten uit: Kilic Sea Products, Fjord Marin Sea Products, Gumusdoga Water Products, Sursan Water Products en Ege Marin Water Products.

Kansen

Geconcludeerd kan worden dat de Turkse aquacultuursector groeiende is en dit biedt kansen voor Nederlandse bedrijven. Het grootste deel van de zeebrasem, zeebaars en forel wordt 'heel' geëxporteerd. Er is dus relatief weinig ervaring met visverwerking en waardecreatie. Hiervoor is ook apparatuur en kennis nodig. Verder is aankoop van Turkse vis voor afzet in Nederland of andere Europese lidstaten mogelijk. In Turkije bestaat ook behoefte aan het vergroten van de diversiteit aan soorten en restocking, en verbetering van afzetkanalen. Daarnaast bestaat er behoefte aan gesloten on-shore productiesystemen. Ten slotte is de ontwikkeling van duurzame en organische aquacultuur een prioriteit. Nederlandse bedrijven kunnen de volgende sectorbeurzen bezoeken of zich middels een stand vertegenwoordigen: Future Fish Eurasia in Izmir (www.eurasiadays.com) en de Sea Expo Turkey (www.seaexpoturkey.com).

Mehmet Çevikoğlu, Landbouwrapraad Ankara

Dit jaar vond van 5-7 juni in Izmir de Future Fish Eurasia-beurs plaats. Op verzoek van de landbouwafdeling Ankara organiseerde de Nederlandse Export Combinatie dit jaar voor het eerst een bezoek van een zevental Nederlandse bedrijven uit de visserij en aquacultuursector aan deze beurs.

De afdeling organiseerde voor deze bedrijven op 4 juni een B2B-programma met Turkse bedrijven. Onderdeel van dit programma waren bezoeken aan een Turkse fish farm en hatchery, alsmede aan een visverwerkingsbedrijf.

Daarnaast is de delegatie ontvangen door vertegenwoordigers van de Izmir Fish Producers Association. Ten slotte heeft Arjo Rothuis van Imares (Wageningen UR) een presentatie verzorgd over hun onderzoek naar visserij en aquacultuur en de mogelijke toepassingen voor de Turkse aquacultuursector.

Uit onverwachte hoek

Ondergronds boomplantsysteem

Geen bomen meer kappen om bomen te planten

Natural Plastics heeft met het zogenoemde Keepersysteem een alternatief gevonden voor de boompalen die worden gebruikt om geplante bomen stevig overeind en recht te houden. Bedenker en directeur Bert van Vuuren gaat het nogal aan het hart dat wereldwijd massaal bomen worden gekapt om bomen te planten; in principe heeft immers elke nieuwe boom een boompaal nodig.

Voordelen van het systeem zijn er volop: een natuurlijk beeld, betere groei dan met boompalen (30%), gemakkelijke toepasbaarheid, beperkte nazorg, stormvastheid en het is 100% biologisch afbreekbaar door het gebruik van het, speciaal door Natural Plastics ontwikkelde, biologisch granulaat Cradonyl. De filosofie van Natural Plastic is het ontwerpen, fabriceren en op de markt brengen van producten die geen kostbare grondstoffen ontnemen aan onze kostbare aardbol. Na het verlies van functionaliteit mogen zij geen schadelijke restproducten achterlaten. Alles gebaseerd op de filosofie van cradle to cradle.

De eerste internationale successen zijn er. Bert van Vuuren: "Wij exporteren al naar België en Frankrijk, maar in Noorwegen slaat het ook aan. Inmiddels zijn daar tussen de 750-1000 bomen geplant met een Keeper. Onze agent verkoopt daar mijn spullen aan bedrijven en gemeenten." De markt tree in Frankrijk ging als volgt. In Périgueux (Dordogne, red.) hield Natural Plastics een workshop over haar producten. De gemeentelijke overheid was hierover zo enthousiast dat zij er niet alleen zelf mee aan de slag is gegaan, maar sindsdien tegenover andere Franse gemeenten optreedt als onze 'ambassadeur'."

Van Vuuren is voornemens om zijn concept eerst verder uit te rollen binnen de Europese Unie. Daarbij ligt de nadruk op Noordwest-Europa en dan vooral België, Frankrijk en de Scandinavische landen – naast thuismarkt Nederland. Maar er is ook al perspectief in Canada. "Via een stuk in het vakblad De Ingenieur kwamen een Canadees en ik met elkaar in contact. Hij fungeert als onze agent en binnenkort gaat de eerste zending monsters daarheen." In Duitsland heeft hij ook al een agent, maar "dat is wel een stap-voor-stapmarkt, die je niet zomaar verovert."

Als een gemeente een wens heeft op dit gebied, maar niet precies weet waar zij heen wil, dan biedt Van Vuuren een integrale biobased consultancy, waarin hij de mogelijkheden en onmogelijkheden laat zien. En ook als ondernemer zit hij niet stil. "We zijn nu bezig met het ontwikkelen van een biologisch granulaat voor de omhulsels van lichtmastvoeten die langs snelwegen staan. Die worden nogal eens beschadigd tijdens maaiwerk en dan belandt al dat plastic in de natuur. Zijn die omhulsels biologisch, dan is dat veel duurzamer."

En Van Vuuren heeft ook wel een hartenkreet: "Als burgers moeten wij veel actiever zijn richting gemeentes om duurzame toepassingen te laten invoeren. De rijksoverheid wil graag, maar er komt bij lagere overheden vaak niets van terecht door de manier waarop de besluitvorming over dit soort zaken in Nederland is ingericht. Het is toch eeuwig zonde om 100.000 bomen voor palen te gebruiken om 100.000 andere mee vast te maken?"

Meer informatie: www.naturalplastics.nl

Column

Joost Oorthuizen

Algemeen directeur Initiatief Duurzame Handel

Super duurzaam

Vijf jaar geleden hoorde ik een retailer-specialist de stelling poneren: 'Bij duurzame producten gaat het om FoP, BoP of NoP. that's the question'. Hij doelde op de wijze waarop keurmerken op productverpakkingen in de supermarkt staan: Front of Pack, Back of Pack of Not on Pack. In de wondere wereld van duurzaamheid verandert alles razendsnel, want Fop, Bop of NoP is allang niet meer de question in de supermarkt. De meeste supers proberen tegenwoordig juist het aantal keurmerken in hun schappen te beperken. En dat is niet zo vreemd met de wildgroei aan labels, met hun ingewikkelde claims op slaven- of kinderarbeid, bij maanlicht geplant, gestookt op FSC-gecertificeerde houtskool, door kansarme vrouwen uit de achterbuurten van Nairobi in elkaar gepriegeld of - aan de absolute top van de Maslow-keurmerkenpiramide - de vrije(?), groene inloop-, uitloop- of klaploopeieren. Met stuk voor stuk claims die onmogelijk uit te leggen zijn aan consumenten die binnen vijf seconden voor het schap hun aankoopbesluiten nemen, meestal op grond van de inhoud van hun portemonnee.

Het antwoord van grote supermarktketens als Ahold, Lidl en ICA (Zweden) op deze groei is hun eigen consumentenlijn van duurzame, verantwoorde producten te lanceren, respectievelijk Puur & Eerlijk, Fair Globe en I Love Ecco. Dat scheidt de keuzeduidelijkheid voor de consument. En dat is mooi. In de industrie en in de duurzaamheidswereld is ook doorgedrongen dat al die keurmerken met hun eigen controlemechanismen wel een erg kostbare manier van verduurzamen is. Het antwoord van IDH op kostenefficiënt verduurzamen was in eerste instantie om keurmerken 'aan de achterkant' beter te laten samenwerken: één instantie die alle boeren in een keer controleert of ze aan Max Havelaar, Rainforest Alliance of UTZ voldoen, om de systeemkosten te drukken. De volgende stap is om keurmerken te benchmarken.

In het groente-, fruit- en bloemenprogramma van IDH doen we het volgende. We smeden coalities van spelers in de industrie, handel en supermarkten, die samen serieus werk willen maken van verduurzamen. En vergis je niet: dat zijn heel veel partijen in de sector. Daarmee bepalen we samen wat we duurzaam vinden en baseren ons daarbij op internationaal geaccepteerde criteria. In groente en fruit zijn dat bijvoorbeeld criteria van het Global Social Compliance Program (GSCP). Daarna leggen we alle bestaande keurmerken langs die lat. Hoe scoren de keurmerken ten opzichte van deze criteria? We maken dat inzichtelijk en zo is het in één klap voor alle partijen in de sector helder: welk keurmerk scoort waarop? Aan de handel en supermarkten vervolgens de keuze. Een keurmerk kiezen, of – en die keuze maakt een groeiend aantal supermarktketens - nemen we de criteria op in onze inkoopvoorwaarden? Als handelaar is het simpel. Je komt niet meer in aanmerking voor levering aan de supermarkt als je niet aan hun duurzame voorwaarden voldoet. Bijkomend voordeel is dat het voor de industrie glashelder wordt waar je aan toe bent. Er is een minimale set aan criteria waaraan iedereen moet voldoen. Voldoe je (nog) niet, dan is het duidelijk waarin je moet investeren. IDH helpt in die gevallen waar het om kleinschalige producenten gaat, door financieel bij te springen. Zo kunnen ook kleine producenten verduurzamen en toegang krijgen tot internationale markten. En tot slot: door verduurzaming te objectiveren kunnen ook nationale standaarden, zoals het Zuid-Afrikaanse SiZa internationaal meedoen. Met als doel: alles super duurzaam in de super.

Kansen op het gebied van farmmanagement en technologie

De Braziliaanse zuivelsector

De 26 jonge medewerkers van het ministerie van EZ die in april voor tien dagen naar Brazilië vertrokken, zijn niet met lege handen thuisgekomen. Hier in vogelvlucht de eerste bevindingen van hun onderzoek naar de zuivelsector.

In drie groepen onderzochten de jonge medewerkers de mogelijkheden voor het Nederlandse bedrijfsleven in verschillende sectoren, waaronder de zuivelsector. Opdrachtgever Suzanne van Tilburg, strategisch programmamanager Topsector Agrofood Internationaal: "Brazilië is één van de focuslanden van de Topsector Agrofood. Bij een focusland richten we ons op bepaalde ketens in landen die een economische groei beleven, een stijgende koopkracht hebben en een ambitie in voedselvoorziening laten zien. Brazilië is volop in ontwikkeling, maar er is ruimte voor efficiëntieverbetering. De Topsector Agrofood richt zich in Brazilië op onder andere agrobiologie en zuivel". Het onderzoek identificeert de kansen voor Nederland op die uitdagende markt.

Het onderzoek bouwt voort op het lopende startkapitaalproject van Wageningen University & Research (WUR) voor de Topsector. WUR brengt kansen en obstakels in Braziliaanse zuivelsector in beeld en identificeert welke Nederlandse bedrijven en kennisinstellingen interesse hebben in samenwerking met bedrijven in Brazilië. Van Tilburg licht toe: "Als opdrachtgever stuurden wij onze onderzoekers naar Brazilië om de lokale zuivelsector met bedrijven, boeren en kennisinstellingen te vragen wie er op Nederlandse kennis en expertise zit te wachten en of de Brazilianen bereid zijn om in de samenwerking te investeren."

Schets van de sector

De Braziliaanse zuivelproductie was in 2012 de op drie na grootste van de wereld. De productie van ruim 32 miljoen ton melk is bijna drie keer zo groot als die in Nederland, dat het in 2012 op een kleine 12 miljoen ton hield. Die Braziliaanse productie komt voor rekening van zo'n 1,2 miljoen bedrijven. Deze bedrijven variëren enorm in omvang. Zo zijn er ongeveer 6000 bedrijven met meer dan 200 koeien. Die nemen gezamenlijk 21% van de totale melkproductie voor hun rekening en bezitten 6% van de totale veestapel. Dit staat in schril contrast met de één miljoen bedrijven met minder dan dertig koeien die 20% van de productie verzorgen en daar 58% van de veestapel voor nodig hebben. Die kleinere bedrijven bevinden zich veelal in Minas Gerais, de belangrijkste 'zuivelstaat' van Brazilië. De omvangrijkere bedrijven zijn vaak gevestigd in de zuidelijke staten Paraná, Santa Catarina en Rio Grande do Sul.

Brazilië produceert zijn melk voornamelijk voor de eigen markt. Aan die eigen markt heeft Brazilië dan ook de handen vol; zeker in de toekomst. Er wordt op dit moment onvoldoende melk geproduceerd om aan de vraag te kunnen voldoen. Brazilië moet dan ook zuivel importeren. De consumptie van kaas, yoghurt, maar vooral melk is de afgelopen vijf jaar toegenomen en de verwachting is dat deze ontwikkeling de komende jaren zal doorzetten. De bevolking groeit en de verhoudingen komen anders te liggen: waar in 2003 nog 38% van de bevolking tot de middenklasse behoorde, was dat in 2011 al 55%. Ook het toenemende Westerse consumptiepatroon en de verstedelijking zal de vraag naar zuivelproducten verder laten stijgen.

Ontwikkelingen en uitdagingen

De productie van zuivel in Brazilië is indrukwekkend gegroeid in de afgelopen tien jaar. Toch kost het Brazilië nog altijd moeite om aan de stijgende binnenlandse vraag te voldoen. De landbouwraad te Brazilië, Patricia de Vries-van Loon, weet dat er met gerichte investeringen in de Braziliaanse zuivelsector nog winst is te behalen op het gebied van productiviteit en het benutten van het potentieel. Nederlandse bedrijven kunnen die kansen grijpen.

Op dit moment zijn er veel (nieuwe) ontwikkelingen in de Braziliaanse zuivelsector gaande, waaronder de stijgende productiekosten en de concurrentie om landbouwgrond, waardoor de zuivelsector gedwongen wordt efficiënter te produceren om winstgevend te blijven. Dit leidt tot een toenemende specialisatie van melkproducenten, ook in het midden- en kleinbedrijf, en tot de concentratie van melkverwerkingsbedrijven. De verhoging van productiviteit blijft de komende tijd bovenaan de agenda staan van Braziliaanse investeerders (zoals boeren en melkverwerkers).

Een grote uitdaging aan de aanbodzijde is de kwaliteit van de geproduceerde melk. De federale overheid stelt hoge kwaliteitseisen aan zuivel. Veel boeren uit het mkb hebben moeite om te voldoen aan deze kwaliteitseisen en weten niet hoe ze de kwaliteit van hun melk kunnen verbeteren. Zij hebben dus behoefte aan bedrijfsadviezen.

Naast deze uitdagingen op het gebied van productiviteit en kwaliteit is de rol van coöperaties een ontwikkeling die aandacht verdient. Coöperaties zamelen de meeste melk in en bieden vaak ondersteuning aan het mkb, in de vorm van technische assistentie. Hierdoor kunnen coöperaties een ingang zijn voor zakendoen. Patricia de Vries-van Loon wijst erop dat zeer grote Braziliaanse vleesbedrijven die nu al op de wereldmarkt actief zijn in de traditionele coöperaties instappen. Deze bedrijven verleggen daarmee hun focus van het produceren van vlees naar het produceren van dierlijke eiwitten. Hierdoor zal een verdere schaalvergroting optreden in de Braziliaanse zuivelsector.

Een typisch kenmerk van de Braziliaanse markt zijn verder de invoerregels. Brazilië legt hoge invoerheffingen op aan ingevoerde producten. De Braziliaanse deelstaten kunnen aanvullende fiscale heffingen opleggen. Het Braziliaanse beleid is erop gericht is om zoveel mogelijk kennis en werkgelegenheid naar Brazilië te importeren. De invoerregels worden soepeler als 60% van het eindproduct in Brazilië zelf wordt gemaakt. Indien aan die vereiste wordt voldaan, komen sommige bedrijfsmiddelen voor de zuivelsector in aanmerking voor medefinanciering van de Braziliaanse (deel)staat. Als er geen Braziliaanse equivalenten van een product aanwezig zijn, zijn de invoerregels minder belastend. Dit heeft tot gevolg dat vooral de export van nicheproducten naar Brazilië laag wordt belast. Een Nederlands bedrijf dat de Braziliaanse markt op wil, zal dus een goede Braziliaanse accountant in de arm moeten nemen.

Patricia de Vries-van Loon

“De Braziliaanse zuivelsector is één van de weinige sectoren die ver achterblijft bij het potentieel. Het is geen gemakkelijke sector. Maar we kunnen hier de Nederlandse knowhow en technologie inzetten om het beste uit de Braziliaanse zuivelsector boven te halen. Iets waarin ook de Brazilianen bijzonder geïnteresseerd zijn. Een typische win-winsituatie dus.”

Custo Brasil

‘Custo Brasil’ betekent: de kosten van zakendoen in Brazilië. Dit houdt onder andere in dat de juridische en fiscale systemen gecompliceerd zijn en gewerkt wordt vanuit vertrouwen en relaties. Flexibiliteit, ondernemingsgeest en doorzettingsvermogen zijn nodig om de Braziliaanse markt te betreden, maar eenmaal binnen en gevestigd zijn de opbrengsten en kans van slagen hoog. Een Braziliaan is merktrouw en wanneer de basis van vertrouwen bestaat, zal hij alles voor je doen.

Suzanne van Tilburg

“De bereidheid om te investeren van Braziliaanse zijde is een belangrijk onderdeel om een concreet businessplan op te zetten, hier staat de Topsector Agrofood voor. De tijdgeest is veranderd: geen subsidies meer maar juist een win-win situatie als doel.”

Kansen voor Nederland

Op basis van het WUR-onderzoek hebben de EZ-medewerkers de kansen van het Nederlandse bedrijfsleven op het gebied van farm management en technologie in de Braziliaanse zuivelsector in kaart gebracht. De medewerkers concluderen dat op deze gebieden bij middelgrote melkveehouderijen de grootste kansen liggen. Om winstgevend te

blijven, moeten deze Braziliaanse bedrijven zich professionaliseren. Op dit moment profiteert het middelgrote bedrijf, in tegenstelling tot grotere bedrijven, niet van schaalvoordelen, maar door de hoeveelheid werk is het wel genoodzaakt arbeid in te huren. Vanwege het stijgende minimumloon liggen er dus kansen om met de inzet van technologie en automatisering de productiekosten van de middelgrote melkveehouders te verlagen.

Ten aanzien van de grootschalige melkveehouderijen zien de EZ-medewerkers minder potentieel. Deze bedrijven beschikken al voor een groot deel over dezelfde bedrijfsmiddelen en technieken van bedrijfsvoering als in Nederland. Daar komt bij dat investeringsbeslissingen in de Braziliaanse cultuur gebaseerd zijn op langlopende relaties tussen kopers en verkopers. In Brazilië zijn die relaties vaak stevig geworteld. Een Nederlands bedrijf dat een aandeel op deze markt wil veroveren, zal bij deze bedrijven dus tegen een culturele barrière oplopen, in aanvulling op de gebruikelijke concurrentie op de markt van bijvoorbeeld melkrobots, maaimachines of koeltanks.

De vraag naar technologie en automatisering bij Braziliaanse mkb-zuivelbedrijven biedt het Nederlandse bedrijfsleven wel kansen om waarde te creëren met export van kennis, technologie en concepten voor hogere productiviteit. De Nederlandse zuivelsector staat bekend om kwaliteit en de ontwikkeling van innovatieve producten op dit gebied en beschikt hierdoor over een groot concurrentievoordeel voor het bedienen van opkomende markten, zoals Brazilië.

Aanpassingen naar de lokale markt en lokale omstandigheden in Brazilië zijn nodig. Zo is er bijvoorbeeld ruimte voor leveranciers van irrigatiesystemen en mestverwerkingssystemen. Ook is er ruimte op markten waar relatief goedkope maar innovatieve nicheproducten de boventoon voeren. Het leveren van een totaalpakket is noodzakelijk, met elementen als machines, technische assistentie, reparatiediensten, capaciteitsopbouw, financiering en de demonstratie van nieuwe producten.

Doordat de Nederlandse zuivelsector met de bovenstaande elementen ervaring heeft, de technische apparatuur en de zakelijke en financiële dienstverlening in huis heeft, is dit de mogelijkheid voor de Nederlandse zuivelsector om haar internationale concurrentiepositie nog meer te versterken.

Follow-up

Om de kansen voor het Nederlandse bedrijfsleven tot verdere uitwerking te brengen, vertalen de EZ-medewerkers de komende tijd de 'business leads' naar concrete follow-upactiviteiten. Hierbij wordt bijvoorbeeld gedacht aan mogelijke samenwerkingsvormen tussen het bedrijfsleven, de kennisinstellingen en de overheid in zowel Nederland als Brazilië. Enkele partijen hebben al aangegeven in de toekomst duurzame samenwerking met het Nederlandse bedrijfsleven vorm te willen geven door ook van Braziliaanse zijde te investeren.

Heeft u interesse in de Braziliaanse zuivelsector en wilt u op de hoogte blijven van dit project? Neemt u dan voor meer informatie over de Braziliaanse zuivelsector contact op met de landbouwraad in Brazilië, Patricia de Vries-van Loon (*BRA-LNV@minbuza.nl*). Over de voortgang van dit project kunt u terecht bij Suzanne van Tilburg (*suzanne.vantilburg@minez.nl*).

Ivo Paulissen, JongEZ

Voor het volledige rapport, zie <http://brazilie.nlambassade.org>

Exportise

Biologische bloembollen

Ecobulbs groeimarkt

Bloembollen biologisch, is dat logisch? Ja, want de gangbare bollenteelt is een van de meest vervuilende takken van landbouw. Een milieuvriendelijke manier van telen maakt dus juist bij bloembollen een groot verschil. Ecobulbs worden geproduceerd zonder gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen en kunstmest. Aan de lijn is Annelies Timmerman, verantwoordelijk voor zakelijke klanten en export.

'Dat lukt nooit', dachten veel mensen toen Hoeve Vertrouwen in 1992 begon met het verbouwen van biologische bloembollen. Bollentelers dachten dat hun product niet kon gedijen zonder hulp van chemische middelen en kunstmest. Dit terwijl bloembollen het eeuwenlang zonder die hulpmiddelen hebben gesteld. De vraag was dus of de kosten en de opbrengst zouden verschillen van die bij gangbare teelt. Het kost meer ruimte en meer werk. Maar de voldoening is er. En het product wordt steeds vaker erkend in buitenlandse markten.

Timmerman: "In het buitenland zijn onze klanten vooral postorderbedrijven waar particulieren bollen kopen, bedrijven die snijbloemen produceren - in kassen of buiten, en instanties die zelf aanplanten zoals gemeenten. 10% van de omzet behalen wij in het buitenland en dit groeit." Tot 2012 teelde zij altijd zelf bloembollen, nu laat zij dit anderen doen en concentreert zich op de handel. Belangrijke exportmarkten zijn Duitsland, Oostenrijk en Zwitserland. Timmerman geeft aan dat de motivatie van klanten om te kiezen voor 'biologisch' een overweging van duurzaamheid is. Zit daar groei in? "Jazeker", zegt zij. "Het groeit enorm, vooral sinds de laatste twee jaar veel wordt gesproken over de slechte bijenstand. Die dieren hebben echt baat bij bij-vriendelijke bloemen en dat zijn onze producten, omdat zij biologisch zijn." Daartegenover is het zo dat Engeland een lastig te penetreren markt blijkt. "De Engelse tuinen zijn wereldberoemd, maar men strooit er ook heel gemakkelijk met chemicaliën en kunstmest. Ik heb daar wel klanten, maar het is geen markt van grote omvang. De Scandinavische landen bieden zonder uitzondering wel een veelbelovend perspectief."

Meer informatie: www.ecobulbs.nl

Naoogst

De inzet van biomassa in de hernieuwbare energiesector

Bio-energie in Duitsland

Duitsland staat bekend om haar vernieuwende en groene energiebeleid. Biomassa is hierbij goed voor 7% van de totale stroom- en ruim 8% van de warmteproductie, en voor 30% van de totale hernieuwbare energie. Toch zorgt de ontwikkeling van bio-energie ook voor veel discussie, vooral door de hoge kosten van de vele (kleine) biogasinstallaties, de toenemende druk op landbouwgrond en de monocultuur van maïs.

De Duitse regering heeft met de Erneuerbare Energiegesetz (EEG) vanaf 2000 sterk ingezet op de ontwikkeling van hernieuwbare energiebronnen: bio-, zonne- en windenergie en energie uit waterkracht. De technologie van het omzetten van biomassa in bio-energie wordt sindsdien, net als de andere hernieuwbare energiebronnen, door de overheid gesubsidieerd.

Bio-energie in het totaal

Van het totale bruto stroomverbruik wordt op dit moment ongeveer 23% geleverd uit hernieuwbare energiebronnen, zie ook figuur 1. Biomassa wordt in energie en warmte omgezet door middel van warmtekrachtcentrales en biogasinstallaties.

Warmtekrachtcentrales werken voornamelijk op houtpellets, houtsnippers en stro. Biogasinstallaties worden gevoed met plantaardig materiaal, mest en bioafval.

Methode: vergisting

Een voor de agrarische sector belangrijke manier om stroom en warmte te genereren uit biomassa is vergisting in biogasinstallaties. Bijna 4% van de verbruikte energie in Duitsland komt uit biogasinstallaties (Situationsbericht Deutscher BauernVerband (DBV) 2013/2014). Hiermee heeft Duitsland wereldwijd de grootste en meest ontwikkelde bio-energiesector.

Eind 2012 waren er in Duitsland 7515 biogasinstallaties met een gezamenlijk vermogen van 3352 Megawatt. Grote biogasinstallaties bevinden zich vooral in Noord- en West-Duitsland, in het zuiden staat, mede door de kleinschalige landbouw, een groot aantal kleinere biovergisters.

In agrarische installaties is dierlijke mest (41%) samen met efficiënte energieplanten (54%) de meest voorkomende grondstof. Ook bioafval uit de verwerkende industrie en huishoudens, en residuen uit de landbouw kunnen worden gebruikt in de productie van biogas, zie figuur 2.

Aanplant van energieplanten

In 2013 werd in Duitsland 2,4 miljoen hectare ingezet voor de teelt van energiegewassen. Dat is ruim 14% van de 16,7 miljoen hectare die Duitsland in 2013 in agrarische productie had (www.destatis.de). Energieplanten zijn onder andere maïs, graan, gras of suikerbieten. Maïs is gezien de relatief lage productiekosten, hoge hectareopbrengst en technologische toepassing, het meest efficiënt voor de productie van bio-energie.

Dit heeft ertoe geleid dat er de laatste jaren door de Duitse boeren veel maïs is aangeplant. Wat zorgt voor een mogelijk risico voor de bodemvruchtbaarheid en de biodiversiteit. Daarnaast heeft deze ontwikkeling ook verschillende burgerprotesten en een afname van de acceptatie van biogasinstallaties als gevolg (lees hierover meer op onze blog: www.agriberlijn.com/2014/03/27/tank-teller-oder-trog). Door de toenemende kritiek op de grootschalige maïsteelt wordt momenteel naar efficiënte alternatieven gezocht, zoals suikerbieten en wilde bloemen (Situationsbericht DBV 2013/2014).

Wetswijziging hernieuwbare energie

De discussie over de toekomst van bio-energie in Duitsland wordt deze zomer verder gevoerd. Met het nieuwe EEG-wetsvoorstel richt de overheid zich nog sterker op kostenefficiënte technologieën als zonne- en windenergie. Voor bio-energie verandert de koers; de sector moet zich toeleggen op flexibilisering in plaats van groei, het aantal nieuw te bouwen biogasinstallaties en daarmee het marktaandeel wordt teruggebracht. Financiële ondersteuning richt zich voornamelijk op kleine biogasinstallaties en installaties die bioafval verwerken. Landbouwminister Schmidt en de sector blijven in het debat de unieke voordelen van bio-energie benadrukken: flexibiliteit, lokale inzetbaarheid en opslagmogelijkheid.

Deze maand wordt over de nieuwe koers van het energiebeleid besloten. Doelstelling blijft vooralsnog ongewijzigd: het aandeel van hernieuwbare energie in de Duitse stroomvoorziening zal stapsgewijs worden verhoogd tot 80% in 2050.

Biomassa: wat is het nu eigenlijk?

De Europese Unie definieert biomassa als de biologisch afbreekbare fractie van producten. Dit betekent: plantaardige en dierlijke afvalstoffen en residuen uit de landbouw, bosbouw, visserij en aquacultuur. Volgens deze definitie telt ook de biologisch afbreekbare fractie van afval uit de industrie en huishoudens tot biomassa. Naast restproducten uit landbouw, visserij en industrie worden in Duitsland ook hout en energieplanten ingezet als biomassa. Van biomassa wordt via vergisting en verbranding bio-energie gemaakt.

*Lieke Boekhorst en Femke Meijer,
Landbouwfederatie Berlijn*

Hongaarse voedingsmiddelenindustrie profiteert niet van EU-toetreding

Terwijl de producenten van agrarische grondstoffen duidelijke winnaars zijn van de toetreding, behoort de Hongaarse voedingsmiddelenindustrie juist tot de verliezers. Zij leed grote verliezen op de binnenlandse markt.

Sinds de EU-toetreding van Hongarije is de voedselproductie gedaald met circa 22%, vooral omdat goedkope import binnenlandse fabrikanten van de markt drukte, prijssteun van de overheid niet meer mogelijk was en het retaillandschap drastisch veranderde.

Het verlies aan marktaandeel bedraagt ongeveer € 2,6 miljard; het aandeel van import is toegenomen van 8% tot 30%.

Het aantal werknemers in deze industrie daalde met 32.000 naar 94.000. De vlees-, gevogelte-, veevoederproductie-, koeling-, groente- en fruitverwerkende industrieën zijn door continue verliezen en gebrek aan kapitaal steeds dieper in de problemen gekomen. Uitzonderingen zijn monopolisten, die vaak (grotendeels) in buitenlandse handen zijn. Door de lage marges heeft de voedingsmiddelenindustrie moeite om kapitaal aan te trekken.

Sinds 2010 zet de huidige regering in op stimulering van de lokale handgemaakte voedselproductie, ook met het oog op de creatie van werkgelegenheid en van toegevoegde waarde op producten. Zij ondersteunt dit met woord en daad. Financiële steun wordt vooral toegekend aan kleine ondernemingen in de sector (en dit zal met het nieuwe plattelandsbeleid voor 2014-2020 binnen het EU-Gemeenschappelijk Landbouwbeleid versterkt worden). Tegelijkertijd zijn speciale belastingen geïntroduceerd voor grote ondernemingen (onder andere retail-, suiker- en zoutbelasting) en worden ook (stijgende) kosten voor controle en toezicht in verband met de voedselveiligheid ten laste gebracht van vooral grotere ondernemingen.

Een dreigende reeks van faillissementen van grotere ondernemingen noodzaakte echter tot een andere houding van de Hongaarse overheid tegenover grotere bedrijven. Om werkgelegenheid te behouden, zijn miljarden forintten aan kapitaal verstrekt aan bedrijven 'van strategisch belang' (te noemen zijn: Gyulai Hús, Pápai Hús, Kometa, Tokaj Kereskedőház, Alföldi pomp Tej).

Dr. György Raskó, vertaald door Martijn Homan

Grensverleggers

Innovatief concept vleeskuikenhouderij

Energieneutrale Windstreek kansrijk voor export

De Windstreek®, een innovatief duurzaam houderijconcept voor vleeskuikens, is een aantal grote stappen dicht bij realisatie. Vorig jaar won dit concept de SBIR-competitie voor duurzame stallen in het landschap én daarmee een half miljoen euro om het ook daadwerkelijk uit te voeren. De vergunningenfase is hoogstwaarschijnlijk deze maand afgerond, waarna de bouw kan starten. In november zal pluimveehouder Robert Nijkamp dan beschikken over de eerste Windstreek, met een capaciteit van uiteindelijk 28.000 vleeskuikens.

Bram Bos van Wageningen UR Livestock Research: "Windstreek is een nieuw en breed aansprekend systeem om veel duurzamer vleeskippen te houden. De unieke vorm zorgt voor natuurlijke ventilatie, een gezond klimaat voor mens en dier, energieneutraliteit, optimale inpassing in het landschap en volledige transparantie. Het is een open concept met een hoog open front, en toch zijn de emissies van ammoniak en fijnstof laag, door regelmatige verversing van strooisel en de bomenrij langs de Windstreek. Het welzijn en de gezondheid van de dieren is goed door maximaal in te spelen op de behoeften van het dier; helemaal als de Windstreek wordt gebruikt om langzamer groeiende dieren in een lagere bezetting te huisvesten. Dan kan ook het antibioticagebruik in de Windstreek tot vrijwel nul worden gereduceerd."

Windstreek is geschikt als systeem voor pluimveehouders in verschillende markten. Van duurzaam tot super-duurzaam, van goed welzijn tot top-welzijn. Pluimveehouders kunnen daarmee gemakkelijk schakelen tussen markten, en beter inspelen op de marktvraag zonder grote ingrepen aan hun stal.

Robert Nijkamp's motivatie om deel te nemen, verwoordt hij als volgt: "De eenvoud van het systeem en de integrale aanpak van het hele concept spraken mij enorm aan. Innovatief en duurzaam met de juiste schaalgrootte beantwoorden aan de marktvraag, dit kan met de Windstreek."

De moederklok (ook wel: broedkap of warmteplu) is een centraal onderdeel van de Windstreek, aldus Bos: "Dat is een beschutte plek voor jonge kuikens, waaronder ze elkaar warm houden. Daardoor hoeft de rest van de stal niet meer verwarmd te worden, en dat scheelt energie. Gebleken is dat met slechts geringe bijverwarming in de beginfase de gewenste temperatuur gehaald kan worden. Dit ontwerp is radicaal anders, omdat het uitgaat van natuurlijke ventilatie en een volstrekt open front aan één zijde. Dat issue van verwarmen wordt momenteel in de conventionele stalconcepten opgelost door de hele stal te verwarmen. De Windstreek heeft maar 20-40% van die energiebehoefte nodig. Een hoeveelheid die op de stal is op te wekken met zonne-energie."

Gevraagd naar de kansen voor export zegt Bos: "Export is geen uitgangspunt geweest bij het ontwikkelen van dit stalconcept. Maar het is wel zo dat de Windstreek – als wij de energiebehoefte tot nul kunnen reduceren – straks behalve drinkwater geen nutsvoorzieningen meer nodig heeft. Dat is voor het buitenland een aantrekkelijke eigenschap."

Het Windstreek-consortium bestaat uit Plukon Food Group, Sommen klimaatsystemen, landschapsarchitectuurbureau Vista, pluimveehouder Robert Nijkamp en kennisinstituut Wageningen UR Livestock Research. Het consortium werkt samen met VDL Agrotech.

Meer informatie: www.windstreek.org

Activiteitenkalender 2014

Onderstaande activiteiten zijn op alfabetische volgorde gerangschikt per regio en per land

AFRIKA

Zuid Afrika 7-8 juli

Angola
9-10 juli
Economische Missie met Minister Ploumen,
incl. agribusiness
Inlichtingen uitvoering:
hanneke.bogaerts@rvo.nl

Zuid-Afrika
5-7 november
Holland Paviljoen op Food and Drink Event
te Johannesburg
Inlichtingen uitvoering:
ywigchert@nchnl.nl
Inlichtingen markt:
a.b.van.beuzekom@minez.nl

AMERIKA

Argentinië, Paraguay en Uruguay
9-14 november
Economische missie met focus op
(onder andere) land- en tuinbouw
Inlichtingen uitvoering:
fred.vandermeer@rvo.nl
Inlichtingen markt:
j.porte@minez.nl

Chili
30 nov-4 dec
Handelsmissie met focus op (onder
andere) tuinbouw, o.l.v. burgemeester
Aboutaleb van Rotterdam
Inlichtingen uitvoering:
mflierhuis@nchnl.nl
Inlichtingen markt:
j.porte@minez.nl

AZIË

India
14-16 november
International FoodTec India & PackEx India
(Hollandpaviljoen)
Inlichtingen uitvoering:
FME – CWM: nicole.de.borst@fme.nl
079 353 13 90
Inlichtingen markt:
nde-lnv@minbuza.nl

MIDDEN-OOSTEN

Irak
17-20 november
Holland Paviljoen op Iraq Agrofood 2014,
Erbil (Noord-Irak)
Inlichtingen uitvoering:
aplomp@nchnl.nl
Inlichtingen markt:
s.h.hoff@minez.nl

Saoedi-Arabië
9-11 november
Gulfood Manufacturing/ Seafex
Holland Paviljoen
Inlichtingen uitvoering:
ccramer@nchnl.nl
Inlichtingen markt:
riy-lnv@minbuza.nl

EUROPESE UNIE

Italië
14-15 oktober
Matchmaking en workshop visserijsector
Inlichtingen uitvoering en markt:
rom-lnv@minbuza.nl
+39 06 32 28 62 24

OVERIG EUROPA

Rusland
15-18 september
World Food Moscow
Inlichtingen uitvoering:
ywigchert@nchnl.nl
Inlichtingen markt:
mos-lnv@minbuza.nl

8-11 oktober
Landbouwbeurs Golden Autumn, Moskou
Inlichtingen uitvoering:
vjp@phaff.com
Inlichtingen markt:
j.porte@minez.nl

Japan

23 – 25 juli

Greenhouse Horticulture & Plant Factory Exhibition/Conference(GPEC) met Holland paviljoen in Tokyo Big Sight.

Informatie:

www.gpec.jp/english.

Op donderdag 24 juli organiseert de ambassade een netwerkreceptie op GPEC 2014.

Uitvoering en inlichtingen:

tok-Inv@minbuza.nl